

Melding til Stortinget om landbruk og mat

Norturas innspill til meldingsarbeidet :

Landbruks- og Matdepartementet arbeider med **Melding til Stortinget om landbruk og mat**, heretter referert til som **Meldinga**. En melding til Stortinget på et definert politikkområde brukes når Regjeringen vil varsle at en akter å komme til Stortinget med konkrete forslag om ny politikk. Nortura er blitt invitert til å komme med innspill til arbeidet.

Norturas hovedbudskap:

Omfanget av den norske råvareproduksjonen er grunnlaget for Norturas virksomhet. For å sikre grunnlaget for framtidige tilførsler er det derfor avgjørende for Nortura at Meldinga adresserer de to grunnleggende utfordringene for råvareproduksjonen i neste 10-årsperiode, og begge må løses for å sikre et ønsket produksjonsvolum og en bærekraftig økonomi i næringa:

Det må utvikles rammevilkår som kan sikre:

1. **Større handlingsrom for økte inntekter i kjøtt- og eggproduksjonen**
2. **Vedlikehold og fornying av produksjonsapparatet, inkl. jordressursene**

Nortura vil med innspillet også gi sin fulle støtte til videreføring av markedsordninger for sentrale jordbruksprodukter, og vi signaliserer at Nortura ønsker å fortsette sin rolle som markedsregulator i markedsordningene for kjøtt og egg.

1 Rammer for framtidig Landbruks- og Matpolitikk

Nortura vil i sitt innspill ikke ta opp til drøfting alle sider ved landbrukspolitikken, men sette spesielt fokus på kritiske elementer med direkte eller indirekte berøringspunkter til Norturas varestrøm, Norturas rolle som markedsregulator og eierne (kjøtt og –eggprodusentene) rammevilkår.

Vi er blitt orientert om Departementets politiske grunnlag for Meldinga, som legger til grunn at den skal:

1. Sette høye mål for matsikkerheten, både som nasjonalt bidrag til matforsyningen og som et stabilt og sikkert grunnlag for nasjonal verdiskaping i primærledd og industri.
2. Bygge på at arealer og andre naturressurser skal forvaltes på en bærekraftig måte
3. Bygge på at det skal være et aktivt landbruk over hele landet
4. Bygge på et sterkt og velfungerende importvern, innenfor internasjonale forpliktelser, inkl. EØS-avtalen og avtaler og rammeverk i WTO.
5. Bygge på at markedsordninger videreføres og utvikles for å sikre markedsbalanse og optimale tilførsler, forutsigbarhet i prisdannelsen og like konkurransevilkår for aktørene i varekjeden.
6. Videreføre landbrukssamvirkets funksjon som råvareprodusentene og Myndighetenes verktøy i fordelingen av makt og verdiskaping i varekjeden.
7. Resultere i strategier og forslag som kan sikre økonomisk bærekraft, rekruttering og fornying i råvareproduksjonen.

2 Matsikkerhet – nasjonalt og globalt

Til alle tider vil sikker matforsyning være en grunnleggende prioritering i alle land. Dette er en sannhet som igjen har blitt tydelig etter uroen i verdenshandelen med matvarer, og ikke minst etter erkjennelsen om at miljø og klima kan få stor innvirkning på framtidig evne til matproduksjon.

Råvare- og matproduksjon i Norge må foregå under mindre gunstige geografiske, klimatiske og arronderingsmessige forhold sammenlignet med mange andre land. Landbruket er i tillegg ei arbeidsintensiv næring. I et land som Norge, med et meget høyt kostnadsnivå, bidrar dette til ytterligere forverret konkurransevne under globaliserte handelsvilkår. Nortura vil derfor understreke at det ikke vil være mulig å oppnå en stabil og sikker råvare- og matproduksjon i Norge uten at Myndighetene tilbyr næringa langsiktige og økonomisk bærekraftige rammevilkår.

Nortura støtter at det settes høye mål for matsikkerheten i Meldinga, og at det legges til rette for at norsk råvareproduksjon skal dekke etterspørselen etter norskproduserte matvarer. Et så høyt nivå for matsikkerhet kan bare sikres ved at det legges til rette for lønnsom korndyrking på landets beste jordbruksarealer, og at gras- og beitebaserte produksjoner i hovedsak foregår på annet areal. Dette vil sikre at landets samlede landbruksarealer blir nyttet til matproduksjon. På denne måten vil målet om en høy matsikkerhet og målet om et aktivt landbruk over hele landet være helt forenlige og samsvare godt med målet om bærekraftig forvaltning av arealressursene i hele landet. Matsikkerheten vil ytterligere kunne styrkes dersom det gjeninnføres beredskapslagring av korn.

Nortura viser til *Stortingsmelding nr 39 (2008-2009) Klimautfordringene – Landbruket en del av løsningen*. Meldinga må ta inn over seg de utfordringer som ligger innenfor miljø- og klimaområdet. Kjøttproduksjon på fôr fra gras- og beitearealer vil gi viktige bidrag til bærekraftig høsting av landets jordressurser. Dette hensynet gir også støtte til at arbeidsdelingen i norsk jordbruk videreføres, og at det settes inn tiltak for å holde jordressursene i hevd.

Nortura er videre overbevist om at det er et aktivt, kvalitets- og produksjonsorientert landbruk som vil være best i stand til å levere de fellesgoder samfunnet for øvrig etterspør.

Oppsummering:

Nortura slutter seg til en langsiktig og ansvarlig ambisjon om å øke matsikkerheten. Innenfor rammen av internasjonale avtaler innebærer dette at Meldinga legger til rette for at norske råvareprodusenter og norsk matindustri skal dekke etterspørselen etter matvarer som kan produseres i Norge. Dette vil gi grunnlag for en stor råvareproduksjon og en omfattende matindustri som kan tilby norske forbrukere en nær og trygg matforsyning. Verdiskapingen fra en komplett norsk matproduksjonskjede vil utgjøre en betydelig del av fastlandets næringsliv.

Nortura støtter at aktivt landbruk over hele landet fortsatt skal være en grunnstein i landbrukspolitikken. En forutsetning for at dette kan lykkes, er at statlige virkemidler må dimensjoneres, målrettes, differensieres og fullfinansieres slik at dette forholdet og andre politiske formål blir ivarettatt. Gode fraktordninger vil eksempelvis være avgjørende for lønnsom råvareproduksjon i anleggsfjerne områder.

3 En økonomisk bærekraftig næring

3.1 Importvernet som grunnlag for nasjonal prisdannelse

Prisinntektene tilfører om lag 70 % av totalinntektene i råvareproduksjonen, og dette understreker hvor avhengig næringen er av mulighetene for vedlikehold og utvikling av prisinntektene. Et solid og velfungerende importvern er det viktigste grunnlaget for den nasjonale prisdannelsen, og at den kan utvikles og tilpasses de naturgitte rammevilkårene og det høye lønns- og kostnadsnivået i Norge.

Meldinga skal i følge signaler fra Departementet bygge på de eksisterende internasjonale forpliktelsene og på WTO - posisjonene fra desember 2008. Sistnevnte vil innebære store endringer både for importvernet og sentrale landbruks-politiske virkemidler. Departementet er vel kjent med Norturas holdninger og preferanser i Doha-runden, og vi vil her bare peke på at den nye WTO-avtalen må gi tilstrekkelig handlingsrom for en nasjonal landbrukspolitikk, som kan ivareta målene for inntekt og rekruttering, et produksjonsvolum tilpasset etterspørselen etter norske varer, og med et landbruk over hele landet.

Et viktig element i Doha-forhandlingene er spørsmålet om redusert importvern. Nortura gir full støtte til Myndighetenes arbeid med å sikre et langsiktig importvern som kan gi et handlingsrom for den nasjonale prisdannelsen, med særlig vekt på de mest sentrale og sensitive produktene. Nortura vil likevel peke på at de nye WTO-kvotene vil ha en direkte virkning på volumambisjonene for norsk råvareproduksjon. De nye kvotene vil i hovedsak være fritatt for toll, og erfaringene fra eksisterende import tilsier at den tollfrie tilførselen av det omfanget det kan bli tale om, også vil ha en indirekte effekt på den nasjonale prisdannelsen. Forvaltningen av importkvotene vil være viktig for å begrense importens potensiale for markedsforstyrrelse. Vi ber derfor om at Myndighetene velger forvaltningsmodeller som kan bidra til å redusere markedsubalanse og prisforstyrrelser.

Oppsummering:

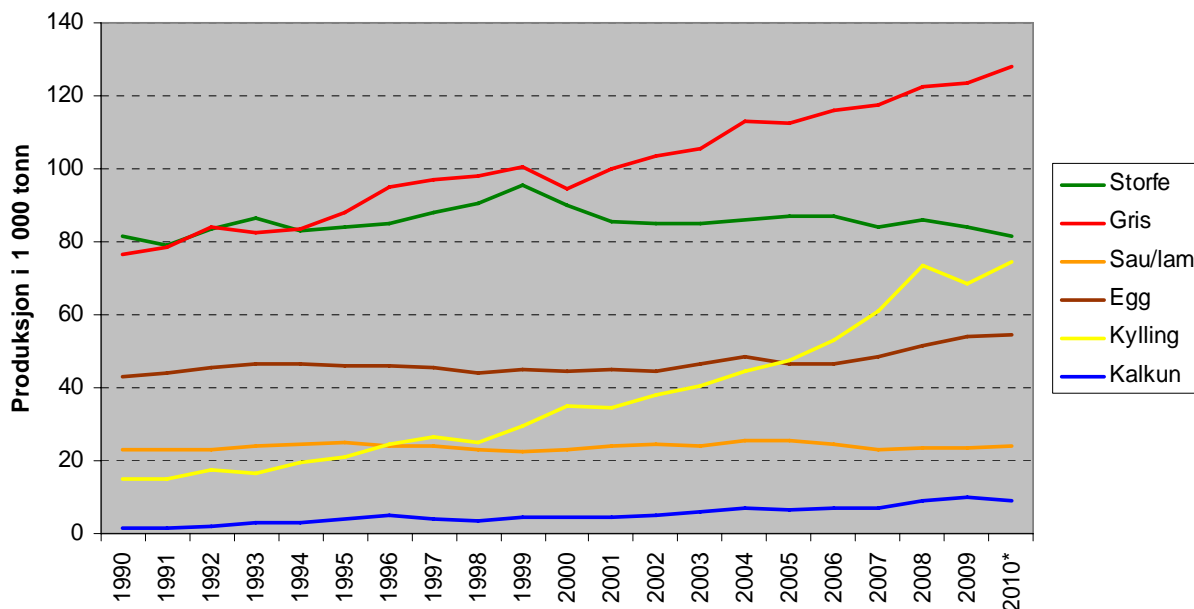
Meldinga må slå fast at det fortsatt skal være norsk politikk å videreføre et sterkt og velfungerende importvern for å sikre grunnlaget for en nasjonal velfungerende landbrukspolitikk.

Nortura forventer videre at Meldinga slår fast at en ny WTO-avtale skal gi tilstrekkelig handlingsrom for en nasjonal landbrukspolitikk, som kan ivareta målene for inntekt og rekruttering, et produksjonsvolum tilpasset etterspørselen etter norske varer, og med et landbruk over hele landet. Videre må Meldinga slå fast at råvareproduksjonen skal kompenseres fullt ut for effektene av en ny WTO-avtale.

3.2 Produksjonsvolum for kjøtt og egg

Departementet har signalisert høye ambisjoner for vekst i råvareproduksjonen i meldingsperioden. Figuren under vises utviklinga i produksjonen av kjøtt og egg de siste 20 åra. På de åra har det vært en stor vekst i produksjonen av kjøtt frå svin og fjørfe, hhv. med 50% og 400 %. For de grovforbaserte kjøttslaga har det knapt vært volumvekst, mens det for egg har vært en viss økning de siste åra.

Produksjonsutvikling 1990-2010

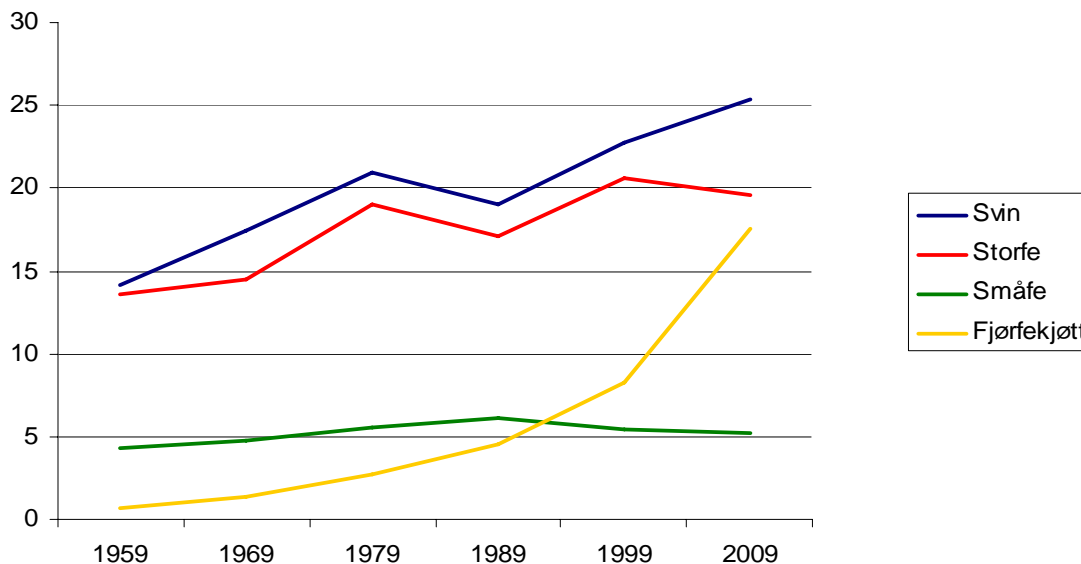

Figur 1 Produksjonsutvikling storfe, gris, sau/lam, egg, kylling og kalkun 1990-2010, der 2010 er prognose.¹

¹ Kilde: Nortura Totalmarked.

Nortura konstaterer at de aller fleste norske landbruksproduktene har et prisnivå i dag som medfører en meget svak konkurransevne på alle eksportmarkeder. Dette tilsier at norsk råvareproduksjon i hovedsak må tilpasses innenlands etterspørsel fra sluttmarked og næringsmiddelindustri. Dette markedet er ikke statisk, som figuren nedenfor viser. Den store veksten i forbruket av fjørfekjøtt skyldes etter alt å dømme at dette kjøttslaget har vært inne i en introduksjonsvekst fra et meget lavt nivå. Forbruksutviklingen synes nå å gå etter mønsteret for andre kjøttslag, og at det er slutt på tosifrede veksttall for fjørfekjøttet.

Kjøttforbruk per innbygger

Figur 2: Utviklingen i kjøttforbruk pr innbygger fra 1959 til 2009.

Tabellen nedenfor viser forbrukstall for en rekke matvarer, inkludert de ulike kjøttslagene og egg for et utvalg land som det er naturlig å sammenlikne seg med. I St. meld nr 39, *Klimautfordringene – landbruket en del av løsningen*, vises det til at en av årsakene til at kjøttforbruket i Norge er lavere enn i andre land, er det relativt høye prisnivået i Norge.

	Norge	Sverige	Danmark	Tyskland	Italia	Frankrike	USA
Egg	9,9	10,5	17,5	12	11,4	15,3	14,6
Svin	23,6	37,2	63,3	54,1	43,6	38,2	30,1
Sau, lam og geit	5,6	1	1,1	0,9	1,4	3,4	0,5
Storfe	20,5	23,9	28,5	11,7	24,8	26,5	41,9
Fjørfe	10,5	12,6	18,4	13,8	15,8	24,7	50,2
Annet kjøtt	2,4	2,2	0,6	4,2	5,4	5,5	0,6
Totalt kjøtt	62,7	76,9	111,9	84,7	91	98,3	123,4
Fisk	54,5	33,6	24,3	14,9	26,2	31,2	21,3
Grønnsaker	66,2	78,4	102,2	90,5	178,3	142,9	123,5
Røtter (inkl. poteter)	75,2	54,2	76,5	72,1	41,2	64,9	66,2
Frukt	124,5	115,2	146,5	113,2	130,1	95,5	113,5
Korn	130,6	103,5	139,5	112,9	162,6	117,2	110,8

Kilde: FAO-stat (tall fra 2003), hentet fra St.meld. nr. 39 (2008-2009)

Tabell 1: Forbrukstall pr innbygger fra ulike land

Det vil etter vår vurdering være vanskelig å se for seg at det de neste 10 år ligger store muligheter til vekst i etterspørselen per innbygger, og langt mindre vekst enn det har vært de siste 20 år. Dette understøttes av forbrukerpreferanser og ernæringstrender. Folketallsutviklinga vil likevel generere en viss

etterspørselsvekst med det forbruksmønsteret som er etablert. Det vil likevel være begrenset hvor mye av denne etterspørselsveksten som vil bli dekket av norsk produksjon. Dette skyldes at de tollfrie importkvotene i en ny WTO-avtale vil øke betraktelig, jfr. estimat i tabell 2 nedenfor.

Opprinnelse	Storfe tonn	Gris tonn	Lam tonn	Fjørfe tonn
WTO (Uruguay)	1 084 fryst	1 381 fryst	206 fryst	663 fryst
SACU: GSP+FTA	4 756 *		< 1 000 ? **	
Island			600 * fryst	
ART-19 (Fra 2011)	(900)***	(600)***		(800)***
WTO (Doha)	4 568	5 713	1 124	2 078
Sum	10 408 tonn	7 094 tonn	3 000 tonn ?	3 541 tonn

* Kvoteregime uten auksjon (unntatt 500 t som er FTA-kvotene)

** Estimat, kvotefri importvolum m/ null toll i 2010

*** ART – 19 kvotene vil ved en ny WTO-avtale gå inn som en del av de nye WTO-kvotene.

Tabell 2: Importkvoter på kjøtt til Norge, inkl de volum som en evt ny WTO-avtale kan innebære (skisse WTO-avtale 2008)

For de fleste kjøttslag og for egg er det for tiden rikelig tilførsel til det norske markedet. Det norske markedets evne til å absorbere økt tilførsel i form av økt tollfri import vil variere for de ulike kjøttslaga. Økningen i importen etter en evt ny WTO-avtale vil utgjøre ca 5% av forbruket.

De mørke kjøttslaga har vist nedgang i totalforbruket de senere åra. Dette skyldes både forbrukertrender og den svært høye prisveksten det har vært for disse produktene. Totalmarkedet for svin og fjørfekjøtt er fremdeles i vekst, og den nasjonale forbruksveksten vil i beste fall kunne absorbere importøkningen. Faren for markedsubalanse er likevel til stede for alle kjøttslag, og særlig for de mørke kjøttslaga. Det mest aktuelle tiltaket for å sikre at den økte WTO-importen ikke skal redusere den norske produksjonen, vil være å redusere prisene for å oppnå økt forbruk. Nortura kan likevel ikke anbefale prisreduksjoner hvis det ikke samtidig settes inn virkemidler som senker kostnadene i produksjonen minst tilsvarende.

Oppsummering:

Nortura forventer at Meldinga legger til rette for at norske råvareprodusenter og norsk matindustri skal dekke etterspørselen etter matvarer som kan produseres i Norge. Nåværende importkvoter og eventuelt økte WTO-kvoter ser samlet ut til å bli av en slik størrelse at de vil påvirke både produksjonsvolum og prisdannelse i Norge. Nortura vil peke på at Myndighetene har ansvaret for at en eventuell ny WTO-avtale ikke medfører ubalanse i markedene, og dermed hviler ansvaret for finansiering av aktuelle tiltak også på Myndighetene. Hensynet til norsk produksjonsvolum og prisdannelse må videre veie meget tungt ved forhandling av evt. andre handelsavtaler i meldingsperioden.

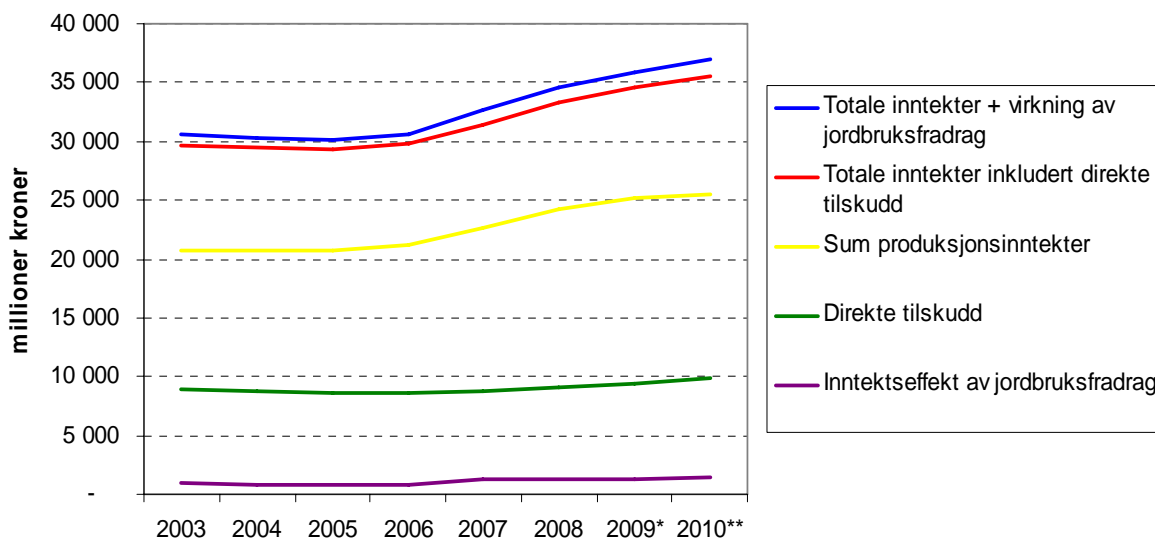
3.3 Markedsinntekter og økonomisk bærekraft

Etter gjennomgangen av mulighetene for volumvekst i markedet for de kommende åra, er det etter vår vurdering ikke sannsynlig at volumvekst i særlig grad kan bidra til å sikre økonomisk bærekraft i næringen som helhet. Svake utsikter til volumvekst kan helt eller delvis avbøtes med vekst i enhetsprisene på produktene, og vi vil forsøke å belyse noen utviklingstrekk for prisutviklingen.

Inntektene i råvareproduksjonen kommer fra prisinntekter i markedet og fra offentlige tilskudd. Figur 3 viser sammensetningen av inntektene i jordbruket fordelt på produksjonsinntekter (inntekter fra markedet), direkte støtte, og inntektsvirkningen av jordbruksfradraget. Figuren viser at nær sagt hele veksten i

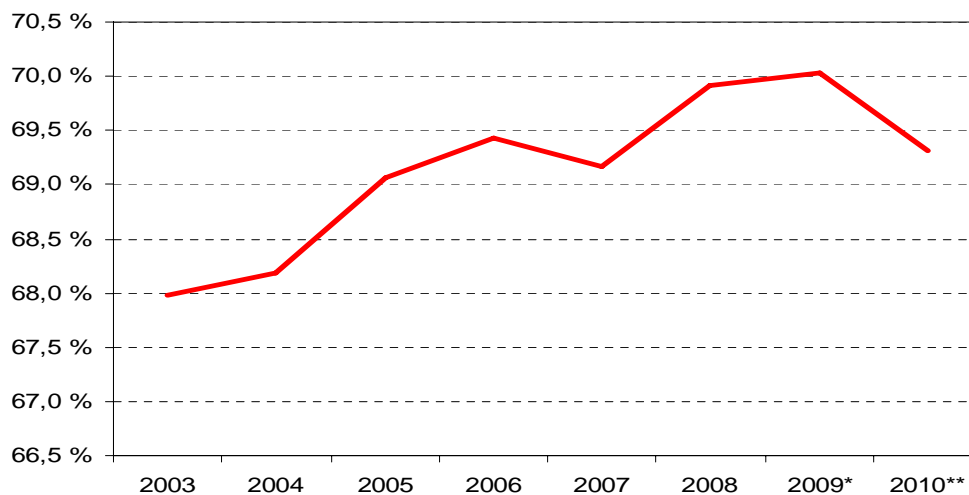
jordbrukets totale inntekter i årene 2003-2009 kom fra markedet. Budsjettstøttens og inntektseffekten av jordbruksfradraget andel av inntektene ble redusert fra 32,0 prosent i 2003 til 30,0 prosent i 2009, se figur 4. I budsjettet for 2010 er det anslått at direkte tilskudd vil utgjøre 30,7 prosent av jordbrukets totale inntekter.

Totale inntekter i jordbruket - marked og tilskudd

Figur 3 Totale inntekter i jordbruket – marked og tilskudd 2003 - 2010

Andel produksjonsinntekter

Figur 4: Produksjonsinntektenes andel av jordbrukets totale inntekter for årene 2003-2010.

Det er stor forskjell mellom de ulike produksjonene på hvor stor andel direkte tilskudd utgjør av inntekten. I de kraftfôrkrevende produksjonene utgjør de direkte tilskuddene en relativt liten del av produksjonsinntekten. I de grovfôrbaserte produksjonene er andelen betydelig høyere. Andelen av inntekten som stammer fra direkte støtte varierer også med geografi, med mindre andel produksjonsinntekter i Nord-Norge og Vestlandet enn i de sentrale jordbruksområdene.

Tabellen under viser andelen tilskudd av totalinntekten for referansebrukene. Det er verdt å bemerke at referansebrukene i ulik grad har flere produksjoner inkludert. For eksempel har referansebrukene som viser de kraftfôrkrevende produksjonene også en betydelig planteproduksjon inkludert i tallene. Dette innebærer at disse referansebrukene har en større andel tilskudd enn det kjøtt- eller eggproduksjonen alene skulle tilsi.

	Andel tilskudd
1 Melk og storfeslakt. 19 årskyr Landet	35 %
2 Korn. 336 dekar korn Landet	30 %
3 Sau. 133 vinterfôra sauer Landet	57 %
4 Melkeproduksjon geit. 82 årsgeiter Landet	63 %
5 Svin og korn. 45 avlssvin + 352 dekar korn Landet	10 %
6 Egg og planteprodukter. 4160 høner + 142 dekar korn Landet	11 %
7 Poteter og korn. 86 dekar poteter + 287 dekar korn Landet	13 %
8 Storfeslakt/ammeku. 18 ammekyr Landet	46 %
9 Frukt/bær og sau. 40 dekar frukt + 12 vinterfôra sauer Landet	25 %
10 Fjørfekjøtt og planteprodukter. 85823 fjørfe Landet	5 %
11 Økologisk melk og storfeslakt. 19 årskyr Landet	37 %
12 Melk og storfeslakt. <15 årskyr (12) Landet	39 %
13 Melk og storfeslakt. >15 årskyr (23) Landet	31 %
14 Melk (de 40 største brukene). 37 årskyr Landet	25 %
15 Melk og storfeslakt. 22 årskyr Østlandets flatbygder	28 %
16 Melk og storfeslakt. 17 årskyr Østlandets a. bygder	36 %
17 Melk og storfeslakt. 34 årskyr Agder og Rog.,	19 %
18 Melk og storfeslakt. 18 årskyr Agder/ Rog. a. bygder	31 %
19 Melk og storfeslakt. 18 årskyr Vestlandet	33 %
20 Melk og storfeslakt. 19 årskyr Trøndelag	31 %
21 Melk og storfeslakt. 17 årskyr Nord-Norge	40 %
22 Korn. <400 dekar korn (236 dekar korn) Østlandet	30 %
23 Korn. >400 dekar korn (673 dekar korn) Østlandet	26 %
24 Korn og korn/svin. 287 daa + 23 avlssv. Trøndelag	18 %
25 Sau. 101 vinterfôra sauer Vestlandet	58 %
26 Sau. 155 vinterfôra sauer Nord-Norge	58 %
27 Sau(de 25 største brukene). 223 v.f.sauer Landet	54 %

Tabell nr 1 Tilskuddsandel referansebrukene.

Som vist foran, kommer nå ca 70% av næringens totalinntekter fra markedet. Situasjonen er likevel svært ulik for de ulike produksjonene, og det vil også være store variasjoner innenfor hver enkelt produksjon ved ulike driftsomsfang.

Når en skal vurdere framtidige muligheter for den nasjonale prisdannelsen, må en ta hensyn til at denne begrenses oppover av flere faktorer, noen er påvirkelige og andre er gitte:

- a) Målpris/engrospris styrer prisutviklingen for produkter med målpris/markedsordninger, når markedet er i balanse.
- b) Markedsoverskudd vil både på kort, og særlig på mellomlang sikt begrense prisutviklingen.
- c) Importvernet begrenser prisutvikling når den videreførte målpris/engrosprisen medfører varepriser på et nivå som muliggjør konkurranse av importvarer til full toll. Denne problemstillingen endres dramatisk med en ny WTO-avtale med tollreduksjoner og toll-tak.
- d) Import med null toll påvirker nasjonal prisdannelse når importvolum kommer over en kritisk masse.
- e) Handelslekkasje / grensehandel og økende RÅK-vareimport vil virke negativt på mulighetene for prisutvikling, og i tillegg redusere markedsrommet for norsk produksjon.
- f) Handelens egne merkevarer kan i økende grad sette prisuttaket under et formidabelt press.

Oppsummering:

Markedsinntektene vil utgjøre ryggraden i inntektsdannelsen i råvareproduksjonen også i neste tiårsperiode. Det vil etter vår vurdering ikke være tenkelig med en framtidig matproduksjon i Norge uten at det foreligger sikre muligheter til et stort prisuttak og til prisutvikling.

Det er derfor av avgjørende betydning at Meldinga avklarer nasjonale strategier for dette, etter som det eksisterende handlingsrommet for markedsinntekter på langt nær kan dekke det framtidige behovet for inntektsdannelse.

3.4 Kostnadsreduksjoner

Mat- og råvareproduksjon i Norge må foregå under klimatiske, geografiske og arronderingsmessige vilkår som ikke er optimale ut fra en ideell produksjonsøkonomi. I tillegg medvirker det høye lønns- og kostnadsnivået til at den norske råvareproduksjonen har høye kostnader, både variable og faste.

I kapittel 3.2 og 3.3 har vi drøftet mulighetene for å skaffe næringa økonomisk bærekraft gjennom hhv. volumvekst og prisøkninger. Nortura er selvsagt opptatt av å ta vare på enhver mulighet som måtte komme fra begge de to elementene, men etter vår vurdering vil de alene ikke kunne tilby tilstrekkelig handlingsrom for inntektsdannelse i meldingsperioden. Det vil også være helt nødvendig å undersøke mulighetene for reduserte kostnader i varekjeden.

Den største variable kostnaden i råvareproduksjonen er kraftforet, som i 2009 utgjorde ca 6 milliarder kr. Kraftforprisen avledes av prisen på norsk korn, og **Nortura vil først understreke behovet for å sikre en bærekraftig økonomi i norsk kornproduksjon**. Ut fra et matsikkerhetsperspektiv kan det være et fornuftig mål å utvikle korn- og kraftforproduksjonen slik at landet i større grad forsynes med norskbasert kraftfor, men det vil i seg selv ikke bidra til å øke handlingsrommet for inntektsdannelsen i husdyrproduksjonene.

Ved en gjennomgang av mulige variabler i inntektsdannelsen, er konklusjonen at ett tiltak peker seg ut: En kraftig reduksjon av kostnadsnivået på norsk kraftfor er det enkeltstående tiltaket som kan gi det betydeligste bidraget til økt handlingsrom for inntektsdannelse. Importert kraftfor vil synke tilsvarende i pris, og dette vil øke effekten av kostnadsreduksjonen tilsvarende andelen importert korn i norsk kraftfor. Kostnadsreduksjonen må gjennomføres slik at det sikres en bærekraftig økonomi i norsk kornproduksjon.

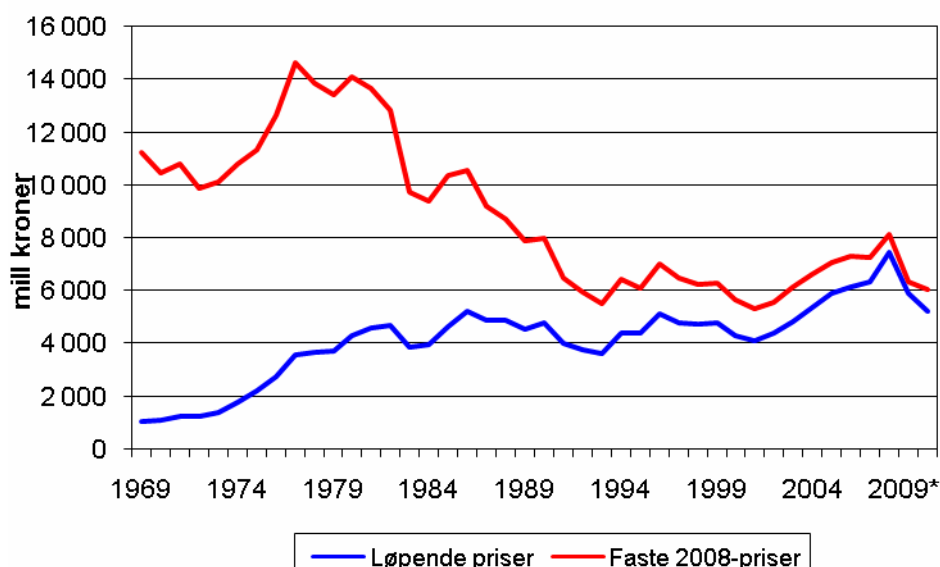
Vi vil også peke på at beregninger av forslaget til tollreduksjoner i en ny WTO-avtale tilsier at norsk kornpris må reduseres betydelig for å sikre avsetning av norsk korn.

Det vil videre neppe være mulig å oppnå tilfredsstillende økonomi i noen produksjoner uten et konstant fokus på alle andre variable kostnader også. Kontinuerlig innovasjon, avlsmessig framgang og driftssamarbeid er eksempler på hva som må til for å sikre økt produktivitet. Det er ikke nødvendig å skrive en ny landbruksmelding for å fastslå behovet for dette.

De faste kostnadene er et uttrykk for de årlige kostnadene som følger av avskrivning og vedlikehold av jord- og bygningsmassen i næringa. Mange av disse kostnadene er knyttet til strukturelle forhold. Næringa har vært inne i en sammenhengende strukturutvikling siden 1950-årene, og kan oppvise høye tall for produktivtetsvekst. Det ligger etter alt å dømme fremdeles muligheter for en ytterligere strukturutvikling. Utfordringen ligger i at det ikke lar seg gjøre å rendyrke økonomisk optimale produksjonsstrukturer uten at det vil gå ut over ambisjonen om et aktivt landbruk over hele landet. I enda mindre utstrekning lar det seg gjøre å kombinere en strukturoptimalisering med et mål om en variert bruksstruktur.

Figuren under viser bruttoinvesteringer i norsk jordbruk i perioden 1969- 2009. Tallene viser at investeringene i norsk jordbruk, målt i faste kroner var, på sitt høyeste i tiden rundt opptrappingsvedtaket og fram til begynnelsen på 1980-tallet. Deretter falt investeringene kraftig og var gjennom store deler av 1990-tallet mindre enn halvparten av toppårene.

Investeringer 1969 -2010

Figur nr 6 *Bruttoinvesteringer i norsk jordbruk 1969-2010.²*

Nortura registrerer at fornyelsen av produksjonsapparatet nå går svært sakte, og at det er akkumulert et meget stort investeringsbehov – selv om det aksepteres at fornyelsen skal skje innenfor et sprang i produksjonsstrukturen. Etter vår mening vil det være meget alvorlig for framtidig råvareproduksjon og matsikkerhet om det ikke settes inn tunge og målrettede tiltak for å svare på behovet for fornying. Vi ber derfor om at det i Meldinga varsles en storstilt investeringspakke av lang varighet for å ruste opp jord- og bygningsmassen i næringa. Framtidig struktur i husdyrproduksjonen blir i stor grad fastlagt ved fornyelse av produksjonsapparatet. Innsats på dette kostnadsområdet vil derfor gi Myndighetene muligheter til å påvirke strukturutviklingen for langt tid framover.

Oppsummering:

Nortura forventer at Meldinga formulerer konkrete tiltak for å senke kostnadene i råvare-

² Budsjettnemnda for jordbruket.

produksjonen. Reduksjonen må være så stor at den nasjonale prisdannelsen kan tilpasses internasjonale forpliktelser og at det åpnes et betydelig handlingsrom for prisutvikling i meldingsperioden. De kostnadsreduksjoner som Myndighetene i størst grad kan påvirke, vil være kostnadene knyttet til norsk kraftfor og til fornying av jord- og bygningsmassen i næringa.

Nortura mener det må til en så kraftig kostnadsreduksjon at det ikke kan utelukkes uønskede effekter på arealbruk og produksjonsfordeling. Meldinga må derfor analysere risikoen for dette, og utvikle tiltak for å unngå slike utslag.

4 Markedsordninger og samvirkeorganisering

4.1 Samvirkets funksjoner i en moderne landbrukspolitikk

Samarbeid mellom bønder om innkjøp, foredling og markedsføring gjennom samvirkeorganisering er velkjent og utbredt over hele verden. Målet er å sikre avsetning og markedsinntekter for landbruksprodukter og tilgang på innsatsfaktorer til en rimelig pris.

Den meget kompakte kjededannelsen i dagligvarehandelen med tilhørende økt markedsrett, forsterker begrunnelsen for samvirkeorganisering, og framstår som den eneste måten en kan sikre kjøtt- og eggproducentenes andel av verdiskapningen..

Det norske landbrukssamvirket har tatt på seg et betydelig samfunnsmessig oppdrag som markedsregulator, samtidig som konkurrerende aktører kan operere i markedet langs hele verdikjeden, og bøndene har frihet til å velge avtaker for sine produkter.

Denne løsningen er mulig gjort gjennom Omsetningsloven og systemet med markedsregulering som alle bønder deltar i finansieringen av uavhengig av markedsrett. Samvirkeforetakene har med denne ordningen fått kompensert for kostnader som er knyttet til oppgaver på vegne av samfunnet og et samlet landbruk.

Det har gjennom den lange tiden Omsetningsloven har fungert, vært relativt stor enighet om at landbrukssamvirkets kompensasjon for markedsreguleringsoppgaver, herunder mottakspått, har vært rimelig. Eventuelle uenigheter mellom samvirket og konkurrerende aktører har vært løst gjennom dialog i bransjen eller i særlige tilfeller i regi av Omsetningsrådet.

I det siste tiåret har konkurransesituasjonen langs matkjeden endret seg vesentlig. Dette skyldes dels et politisk ønske om økt konkurranse, men i enda større grad strukturelle endringer i industrien og dagligvaresektoren kombinert med en økende importkonkurranse. Dette har gitt et betydelig økt konkurranse- og prispress i markedet, noe som også forplanter seg tilbake til en økende konkurranse om "effektive råvareleveranser". Dette fører i neste omgang til relativt større kostnader for markedsregulator som har mottakspått, enn for konkurrerende aktører. Samtidig fører det til polarisering mellom produsenter utfra geografisk plassering og driftsomfang.. Denne utviklingen vil kunne undergrave grunnlaget for samvirkets funksjoner i vareomsetning og landbrukspolitikk. Nortura vil peke på at det er betydelige variasjoner i mottakskostnader som skyldes strukturelle eller geografiske forhold ved leveransen. Meldinga må utforme en politikk som sikrer at funksjonen som markedsregulator kan ivaretas samtidig som det ikke undergraver Norturas muligheter til å være en konkurransedyktig aktør i hele tilførselsmarkedet.

Markedsordninger og en ny WTO-avtale

Ut fra alle historiske erfaringer samt nåværende og framtidige utfordringer vil Nortura være en sterk tilhenger av markedsordninger for alle husdyrproduksjoner, også for fjørfekjøtt. Innenfor rammene av en ny WTO-avtale foreslår Nortura videreføring av markedsordninger som sikrer alle produsenter tilgang til det norske markedet, og med full fellesfinansiering av markedsreguleringen og reguleringsinstrumentene.

Nortura viser i denne sammenheng til Avtalepartenes konklusjoner om at Volum-modellen skal velges som framtidig modell for markedsregulering, og Stortingets enstemmige tilslutning til den nye Markedsordningen for storfekjøtt.

Oppsummering:

Det norske markedet har et høyt prisnivå og er forholdsvis lukket. I tillegg preges varehandelen av meget få aktører. Nortura er overbevist om at det også i framtida vil være behov for

produsentorganisering, felleseid industri og markedsordninger for de mest sentrale jordbruksvarene, bl.a. for kjøtt og egg. Nortura ønsker fortsatt å ivareta rollen som markedsregulator i markedsordningene.

Nortura vil peke på at det er betydelige variasjoner i mottakskostnader som skyldes strukturelle eller geografiske forhold ved leveransen. Meldinga må utforme en politikk som sikrer at funksjonen som markedsregulator kan ivaretas samtidig som det ikke undergraver Norturas muligheter til å være en konkurransedyktig aktør i hele tilførselsmarkedet.

5 Industrielle utfordringer – økt innovasjon og reduserte kostnader som konkurransestrategier

Nortura synes det er positivt at Myndighetene har uttalt at Meldinga skal legge vekt på en helkjedetenkning. Sentrale vilkår for industrien bestemmes tidlig i varekjeden, og dette er omtalt i tidligere kapitler.

Matindustrien er den som først møter den økende konkurransen fra både import og handelen i Norge. Hele eller store deler av dette økte konkurransetrykket vil bli skjøvet bakover i verdikjeden – dvs mot råvareprodusentene. Dermed er det også klart i råvareprodusentens interesse å ha en mest mulig konkurransedyktig matvareindustri. Det sikrer avsetningen og en best mulig pris i markedet. Fokus på konkurransekraften i matindustrien blir derfor også stadig viktigere for inntektsutviklingen til råvareprodusentene.

Innovasjon og endringsprosesser vil være viktig for å møte framtidige utfordringer i hele varekjeden. Nortura foretar en rekke struktur- og effektiviseringstiltak for å redusere kostnadene i produksjonen og dermed styrke konkurransekraften, og vi vil fortsatt ha fokus på å finne samarbeidsløsninger og andre tiltak for å redusere kostnadene. Vi vil nedenfor peke på en del andre kostnader som faller på den industrielle aktiviteten, og som må adresseres i Meldinga.

5.1 Reduserte gebyr og avgifter i kjøttindustrien

Matloven gir hjemmel for at Mattilsynets utgifter til tilsyn, kontroll og særskilte ytelser kan dekkes gjennom gebyr (§ 21). Samme paragraf åpner for at kostnader som ikke dekkes av gebyr, kan dekkes ved avgift på næringsmidler. Størrelsen på gebyr og avgifter fastsettes hvert år i statsbudsjettet og skal avspeile det reelle arbeidet utføres av Mattilsynet. Det skal være rimelig samsvar mellom Mattilsynets utgifter på et område og inntektene fra gebyrer og avgifter på dette området.

Matproduksjonsavgiften er en særnorsk avgift, og er for 2010 satt til 49 øre/kg kontrollert kjøtt. Kjøttkontrollgebyret beregnes ut fra anslått kontrollbehov ved gitt slaktemengde og –hastighet, for rødt kjøtt varierer dette fra 28 til 87 øre/kg. Samlede utgifter til gebyr og avgift utgjør ca. 230 millioner kr/år for hele bransjen, noe som gjør at **Norges kjøttkontroll er verdens dyreste; dobbelt så dyr som i våre naboland og flere ganger dyrere enn i andre europeiske land.**

Nortura har forståelse for at Norge i tråd med EØS-avtalen pålegger industrien kjøttkontrollgebyr, men forutsetter at dette står i rimelig forhold til tjenestene som utføres. Meldinga må derfor både analysere og sette måltall for effektivisering og kostnadsreduksjoner på gebyrer og avgifter. Dette gjelder også den særnorske og sterkt konkurransevridende matproduksjonsavgiften. Nortura foreslår at denne avvikles, eller minimum reduseres til samme nivå som for annen matindustri.

5.2 Framtidsretta kjøttkontroll

Ved innføringen av Hygienepakka ble det åpnet for at industrien i stor grad kan overta ansvaret for gjennomføringen av kjøttkontrollen. Nortura forventer at Myndighetene nytter Meldinga til å beskrive framtidige strategier og tiltak for å legge til rette for en framtidsrettet kjøttkontroll i samsvar med dette.

5.3 Eksportmuligheter kan realiseres ved hjelp av Myndighetene

Det norske markedet er, og vil i overskuelig fremtid være, hovedmarkedet for norsk landbruksbasert næringsmiddelindustri. Store deler av industrien, herunder kjøttindustrien, har derfor begrenset eksporterfaring. Ved hjelp av eksportrestitusjonsordningen for kjøtt (XRK) fikk man mulighet å etablere en regulær eksport av bearbeidede kjøttprodukter, og gjøre noen erfaringer. Bortfall av eksportstøtte vil gjøre fremtidig eksport begrenset til enten RÅK varer, eller varer som kan konkurrere på pris og kvalitet uten støtte.

I tillegg til eksport av høykvalitetsvarer er kjøttbiprodukter et eksempel på aktuell eksport fra Norge. Varene har betydelig større verdi utenfor Norge, og da særlig i fremvoksende økonomier i Asia og i Øst-Europa. Verdiskapningen for norsk kjøttindustri kan økes med minst 50 mill kroner per år med økt eksportadgang på disse produkter. Vi har imidlertid støtt på store utfordringer, dels i forhold til markedsadgang og dels i forhold til det enkelte lands hygieneregelverk. Felles for utfordringene er imidlertid at de krever myndighetsmedvirkning for å løses.

I et fremtidig WTO-regime uten mulighet for å benytte eksportstøtte, blir det avgjørende viktig at man lykkes med å eksportere de varene som kan konkurrere på vanlig kommersielt grunnlag. Nortura mener derfor at myndighetene må øremerke ressurser og innsats for å muliggjøre eksport av landbaserte produkter.

Oppsummering:

Nortura gir sterk støtte til at framtidig mat- og landbrukspolitikk bygger på en helkjedetenkning. Kjøttindustrien i Norge har et høyt kostnadsnivå, og i tillegg blir verdiskapningen pålagt avgifter og gebyrer som langt overstiger det som er vanlig i annen industri og i våre naboland. Nortura ber om at det i Meldinga utarbeides planer for kraftig reduksjon av de offentlig pålagte kostnadene. Videre forventer vi at Myndighetene forplikter seg til å medvirke til at lønnsom eksport fra varekjeden vår kan bli realisert.

6. Matpolitikk og mattrygghet

Nortura forventer at Meldinga adresserer utfordringer som er i ferd med å oppstå som følge av økt internasjonalisering, strukturendringer i landbruk, industri og klimaendringer. Økende forbrukerorientering av helse-, landbruks-, nærings- og handelspolitikk innebærer fokus på "riktig mat" og mattrygghet og mangfold.

Landbruks- og Matdepartementet bruker i det innledende arbeidet flere steder uttrykket mattrygghet. Nortura har valgt å definere begrepet til å omfatte folkehelse, dyrehelse og dyrevelferd.

6.1 Kjøtt og egg er en naturlig del av et balansert kosthold

Kjøtt og egg inneholder viktige næringsstoffer, protein, mineraler og vitaminer, og er derfor en del av et godt sammensatt kosthold. Dette må gjenspeile seg i de endelige kostråd som Nasjonalt råd for ernæring legger fram og rådene må bygge på anerkjent og etterprøvbart vitenskaplig dokumentasjon. Vi vil også peke på at kjøttforbruket i Norge ligger betydelig under land det er naturlig å sammenligne seg med, jfr. tabellen på side 4.

6.2 Økt vekt på næringshensyn i forvaltningen av Matloven

Matloven uttrykker klart at det er nærings-aktørenes ansvar at maten er trygg og at dyre- og plantehelsen ivaretas på en tilfredsstillende måte innenfor virksomhetenes ansvarsområde. Mattilsynet skal påse at næringsaktørene følger opp sine forpliktelser. Nortura vil peke på Matlovens formålsparagraf som i siste ledd fastslår at **loven skal også ivareta hensynet til aktørene langs hele produksjonskjeden**. Nortura mener at næringshensyn ikke tillegges nok vekt i forvaltningen av Matloven, og at dette skaper uheldig uforutsigbarhet for industrien.

Vi vil også peke på at det forekommer at underliggende etater foretar vurderinger og tolkninger uten at det foreligger dokumenterte politiske avklaringer. Grenseflaten mellom Departementenes rolle som politikkutformer og Mattilsynets forvaltningsoppgave må systematisk gjøres klarere. Nortura mener at forvaltningen må organiseres og styres slik at det ikke åpnes for uakseptabel og uforutsigbar tolkning av regelverk mv.

Det er en kjensgjerning at Norge i svært stor grad er forpliktet av EØS-avtalen i Matlovsspørsmål. Det foreligger likevel et betydelig handlingsrom for nasjonal tilpassing. Nortura mener at vi må utnytte det nasjonale handlingsrommet maksimalt (f.eks. hygienepakken), og vi mener at dette er fullt mulig uten at mattryggheten, dyrevelferden og dyrehelsen settes i fare. Nortura ber om at Myndighetene fastslår dette i Meldinga.

6.3 Dyrehelse – utfordringer

God dyrehelse er en forutsetning for god dyrevelferd, mattrygghet og bærekraftig produksjon. Norge har en unik god status sammenliknet med andre land når det gjelder forekomst av smittsomme husdyrsjukdommer. Det er et av den norske husdyrproduksjonens og den tilhørende verdikjedes største konkurransefortrinn.

Nortura mener at Meldinga skal bygge landbrukets fem hovedposisjoner innen dyrehelse:

- *Internasjonale forpliktelser skal ikke begrense muligheten til å opprettholde og styrke norsk husdyrehelse*
- *Dyrehelsearbeidet i Norge forutsetter en aktiv offentlig forvaltning, prioritering og finansiering*
- *Ved utbrudd av husdyrsjukdommer skal det foreligge ordninger som sikrer økonomisk forutsigbarhet*
- *Samhandling mellom næring og myndigheter skal bidra til forutsigbarhet og synergier*
- *Husdyrnæringa kollektivt og den enkelte produsent har et selvstendig ansvar for å opprettholde en god dyrehelse*

Oppsummering:

Nortura mener at Meldinga må underbygge at kjøtt og egg skal ha en naturlig plass i et balansert kosthold. Mattryggheten i hele verdikjeden må sikres gjennom klar ansvars- og rolledeling mellom bransjens eget kvalitetsarbeid og et risikobasert og framtidsrettet Mattilsyn. Mattilsynets organisering og drift må dessuten tilpasses slik at kostnadsbelastningen på industrien kommer ned på nivå med land det er naturlig å sammenligne seg med. Sammenliknet med andre land har Norge en meget god status når det gjelder forekomst av smittsomme husdyrsjukdommer, og Nortura vil understreke betydningen av å sikre denne statusen også i framtida.

Oslo, den 31. mai 2010